

Irena
Kraševac

Bauhaus na hrvatski način

Refleksije Bauhauusa. Akademija primijenjenih umjetnosti u Zagrebu 1949.–1955.
Galerija Klovičevi dvori, Zagreb, 22. listopada 2019. – 12. siječnja 2020.

KONCEPCIJA IZLOŽBE I IZBOR RADOVA:

Jasna Galjer, Tonko Maroević, Ana Medić

PROSTORNA KONCEPCIJA I LIKOVNI POSTAV: Dinko Uglješić

VIZUALNI IDENTITET IZLOŽBE I OBLIKOVANJE KATALOGA:

Bilić_Müller studio

↑ Arhiva Galerije Klovičevi dvori

Povijest organiziranog umjetničkog školstva u Zagrebu ima dugu i bogatu tradiciju. Sve je započelo osnutkom Obrtne škole 1882., dvije godine nakon utemeljenja Muzeja za umjetnost i obrt. Iz tih početnih impulsa koji su pokrenuti

s namjerom obrazovanja domaćih majstora umjetničkog obrta, razvila se kvalitetna strukovna škola koja je u vrlo kratkom roku uspjela odgovoriti zahtjevima vremena za oblikovnom kulturom tada aktualnog historicizma i neostilova u kojem sudjeluju svi

↑ Arhiva Galerije Klovičevi dvori

čimbenici umjetničko-obrtnih grana. Rezultati su (bili) vidljivi na svakom koraku te govorimo o formiranju „vizualnog identiteta Zagreba“ (Ž. Čorak).

Početno razdoblje određeno Kršnjavičevim i Bolléovim elanom i vizijama, konkretiziralo se u čvrste temelje na kojima se gradila povijest vizualne kulture u širem smislu. Svoj reprezentativan i dostojan „okvir za radnju“ škola dobiva u zgradi dogotovljenoj 1888. godine. „Velike“ i „male“ umjetnosti skladno su koegzistirale pod istim krovom: dekorativno slikarstvo, klesarstvo, kiparstvo, keramičarstvo, bravarstvo, stolarstvo, drvorezbarstvo, tokarstvo, a sve to u službi graditeljstva mišljenog kao *Gesamtkunstwerk*.

Program i metode nastave razvijali su se od samog početka u suglasju teorijskog i praktičnog rada, što će pokrenuti proširenje specijalističkih odjela i formiranje viših stupnjeva naobrazbe. Privremena viša škola za umjetnost i umjetni obrt osnovana 1907. proizašla je iz takvog nauma, a njezini profesori regrutirani su većinom iz Obrtne škole. Ta druga ustanova, ponikla iz umjetničkih atelijera u Ilici 85, prerasla je 1924. godine u Akademiju likovnih umjetnosti. Krug se često zatvarao od školovanja u Obrtnoj, pa na Višoj, do povratka na Obrtnu školu u svojstvu nastavnika.

Osnutkom Obrtne škole uspostavljen je kontinuitet umjetničkog školstva u Zagrebu koji se uspio održati usprkos promjenama na političkom planu i vladama o kojima je ovisila materijalna podloga škola, njihove reforme, otvaranja i zatvaranja. Pritom se kao žilavija strana pokazala umjetnička kreativnost koje nije nedostajalo, a ton su nerijetko profilirali pojedinci u profesorskim atelijerima, kasnije majstorskim radionicama. Integracija i suradnja s graditeljima i arhitektima kroz (Bolléovu) Graditeljsku školu pri Obrtnoj, odnosno (Iblerovu) Školu arhitekture pri Akademiji promovirala je zajedništvo slikara, grafičara, kipara i arhitekata u estetizaciji upotrebnog predmeta i cjelokupnog prostora. Na taj se način stvarala obrazovna podloga koju možemo podvući pod širi nazivnik „zagrebačka škola oblikovanja i vizualnih umjetnosti“, karakteristična po svojoj originalnosti i autentičnosti.

Doba umjetničkog obrta (*kunstgewerbliche Zeit*) s kraja 19. stoljeća pokrenulo je zamašnjak koji je nezaustavljivo utjecao na razvoj oblikovne kulture prema suvremenoj vizualnoj umjetnosti i dizajnu. U tom vremenskom slijedu važno mjesto pripada Akademiji primijenjene umjetnosti u Zagrebu.

Njezin početak ujedno označuje kraj „umjetno-obrtnog doba“ ranijeg razdoblja

kojeg je postupno potisnuo likovni prostor „visoke“, akademske umjetnosti. Stoga se potreba njezina osnutka vezuje uz nove potrebe i promišljanja kulture oblikovanja u poslijeratnom razdoblju.

Značaj i posljedice koje je ostavila na cjelokupnu hrvatsku likovnu baštinu, unatoč kratkoći njezina djelovanja, mogu se usporediti sa znamenitom Iblerovom Školom arhitekture pri Akademiji likovnih umjetnosti koja je djelovala od 1926. do 1943. godine. I u vremenu nakon 1945. nije se odustalo od poveznica arhitekture i ostalih likovnih disciplina, koje su genetički europskih umjetničkih akademija od njihova osnutka u Vasarijevoj Akademiji *del Disegno* u Firenci 1563., pa se još jednom pokušalo s obnovom arhitektonske škole. Nakon devet godina Drago Ibler je obnavlja kao Odjel za umjetničku arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti. Odjel je trajao od 1952. do 1961. godine i nije polučio uspjeh „zlatnih godina“ koje su pripadale prvom razdoblju djelovanja Iblerove škole. Još jedan

pokušaj oživljavanja kao Odjela za umjetničku arhitekturu uslijedio je 1959./60.

Cjelokupni slijed umjetničkog školovanja u Zagrebu kroz različite formacije prati ključne europske trendove. U Obrtnoj se školi ogledala bečka *Kunstgewerbeschule*, a osnutak Bauhausa u Weimaru 1919., odnosno u Dessau 1926. godine, nije ostao bez odjeka u zagrebačkoj umjetničkoj sredini dvadesetih godina. Nasljeđe Bauhausa u Iblerovoj školi dolazi do izražaja u metodama individualnog rada u radionicama i kreativnog eksperimentiranja. Jedan od najistaknutijih primjera takvog modela uspjela je implementirati Akademija primijenjenih umjetnosti (APU) koja je djelovala od 1949. do 1955., a u čijem je programu također postojao Odjel za arhitekturu.

Premda je svijest o značaju tih škola prisutna i razvijena, čak do razine urbanih mitova, one do danas nisu dobile adekvatne valorizacije kroz izložbene i monografske publikacije. Stoga je od iznimnog značaja izložba održana u Galeriji Klovićevi dvori

↓ Arhiva Galerije Klovićevi dvori

↑ Arhiva Galerije Klovičevi dvori

na Jezuitskom trgu, u kojoj se (dijelom) poklopilo mjesto povijesnog djelovanja APU s aktualnom prezentacijom njezina dosega. Izložbeni projekt uključio je povijest škole kroz arhivske dokumente i upisne listove njenih polaznika, redom znamenitih osobnosti naše likovne scene: Kosta Angeli Radovani, Zlatko Bourek, Jagoda Buić, Ante Jakić, Vasko Lipovac, Zvonimir Lončarić, Mladen Pejaković, Ordan Petlevski i dr. Njihov umjetnički rad prezentiran je vrlo dobrim prostornim aranžmanom izložbene koncepcije, kakav i dolikuje tematici izložbe. Usporedno trajanje s izložbom umjetničkog udruženja *Zemlja* nametnulo je promišljanje o snažnim umjetničkim osobnostima i impulsima koji su kreirali nacionalnu likovnu scenu neposredno prije i poslije prijelomnice Drugog svjetskog rata. „Zemljaši“ su se uključili kao nastavnici

u rad Akademije primijenjenih umjetnosti: Đuka Kavurić, Branka Frangeš Hegeđušić, Ernest Tomašević, Vilim Svečnjak i Željko Hegeđušić. Eksperimentalni karakter Akademije najviše se očitovao u nastavi Zvonimira Radića koji na Arhitektonskom odjelu predaje predmete Oblikovanje industrijskog proizvoda i Suvremeni prostorni koncept na teorijskoj podlozi bauhausovaca Waltera Gropiusa i Lászla Moholy-Nagyja, između ostalih. Zajednička im je bila „idealistička projekcija o modernoj umjetnosti i ‘dobrom dizajnu‘ koji mogu svijet učiniti boljim, utjecati na ljudske promjene i stavove, promijeniti odnos čovjeka i stroja“ (J. Galjer).

Izložbom se uspjelo prikazati cjelovitu pojavu danas kultne Akademije primijenjene umjetnosti u njenom povijesnom vremenu 1950-ih te predstaviti rezultate

eksperimentalnog modela nastavnog programa kroz radove njenih polaznika čije je djelovanje obilježilo profesionalizaciju dizajna i pomaknulo dotadašnje konvencije vizualne kulture. Studenti Akademije uspješno su se profilirali u različitim područjima kao animirani film, kostimografija, scenografija, oblikovanje namještaja, tekstila, keramike, plakata i knjiga. Njihova kreativna energija i inovativnost pokazani su na jednako zanimljiv i dojmljiv način.

Bauhausovski koncepti programa umjetničkog školovanja na principu multidisciplinarnog studija s težištem na stručnim predmetima i jedinstvu teorijske i praktične nastave bili su poznati i implementirani kroz različite formacije odsjeka, odjela i

škola pri Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu tijekom 20. stoljeća. Svijest o važnosti oblikovanja, započeta kao „umjetni obrt“, dobila je svoj nastavak kroz primijenjenu umjetnost koja se transformirala u dizajn i njegovu inačicu, produkt dizajn. Svako je vrijeme ostavilo svoj pečat u kvaliteti likovnog izražavanja, pri čemu je nužno sagledati njegovu cjelinu koju neosporno povezuju iste težnje i stremljenja. Nakon svega, jedino je opstao Odjel unutrašnje arhitekture pri Školi za primijenjenu umjetnost i dizajn kao kreativni inkubator povezivanja dviju disciplina koje se kod nas sastaju i razdvajaju shodno političkim i drugim odlukama, i Škola iznimno duge tradicije i kao takva bez izravne konkurencije. x